

Briselē, 3.12.2012
C(2012) 9108 final

KOMISIJAS ATZINUMS

(3.12.2012)

**saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 714/2009 3. panta 1. punktu un Direktīvas 2009/72/EK
10. pantu – Latvija – AS „Augstsprieguma tīkls” sertifikācija**

KOMISIJAS ATZINUMS

(3.12.2012)

saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 714/2009 3. panta 1. punktu un Direktīvas 2009/72/EK 10. pantu – Latvija – AS „Augstsprieguma tīkls” sertifikācija

I. PROCEDŪRA

2012. gada 8. oktobrī Komisija saņēma paziņojumu no Latvijas valsts regulatīvās iestādes, proti, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (turpmāk “SPRK”) saskaņā ar Direktīvas 2009/72/EK¹ 10. panta 6. punktu (turpmāk “Elektroenerģijas direktīva”) par lēmuma projektu, kas paredz sertificēt AS “Augstsprieguma tīkli” (turpmāk “AST”) kā elektroenerģijas pārvades sistēmas operatoru.

Atbilstīgi Regulas (EK) Nr. 714/2009² (turpmāk “Elektroenerģijas regula”) 3. panta 1. punktam Komisijai jāizskata paziņotais lēmuma projekts un jāsniedz atzinums attiecīgajai regulatīvajai iestādei par saderību ar Elektroenerģijas direktīvas 10. panta 2. punktu un 9. pantu.

II. PAZIŅOTĀ LĒMUMA APRAKSTS

AST ir pārvades sistēmas operators, kas pārvalda visu Latvijas elektroenerģijas pārvades tīklu. Tas 100 % apmērā pieder Latvijas valstij, un šo valsts līdzdalību realizē Finanšu ministrija. Pārvades aktīvi savukārt pieder AS „Latvijas elektriskie tīkli” (turpmāk „LET”) – vertikāli integrētā elektroenerģijas uzņēmuma AS „Latvenergo” (turpmāk „LE”) 100 % meitasuzņēmumam. Arī LE īpašnieks ir Latvijas valsts, bet līdzdalību LE realizē Ekonomikas ministrija. AST patlaban nodarbina 58 cilvēkus.

Lai ievērotu noteikumus par pārvades sistēmu operatoru nodalīšanu, AST ir izvēlējusies neatkarīga sistēmas operatora (NSO) modeli, kas minēts Elektroenerģijas direktīvas 9. panta 8. punkta a) apakšpunktā. Šādu izvēli AST paredz Latvijas tiesību akti, ar kuriem transponē Elektroenerģijas direktīvu.

Elektroenerģijas direktīvas 9. pantā ir izklāstīti noteikumi par pārvades sistēmu un pārvades sistēmu operatoru nodalīšanu. 9. panta 8. punkta a) apakšpunkts nosaka: ja 2009. gada 3. septembrī pārvades sistēma pieder vertikāli integrētam uzņēmumam, dalībvalsts var pieņemt lēmumu nepiemērot 1. punktu, bet tādā gadījumā attiecīgā dalībvalsts ieceļ neatkarīgu pārvades sistēmas operatoru saskaņā ar direktīvas 13. pantu.

SPRK ir veikusi analīzi par to, vai un cik lielā mērā AST atbilst NSO modelim piemērojamiem nodalīšanas noteikumiem, kā tas paredzēts Latvijas tiesību aktos, ar kuriem transponē Elektroenerģijas direktīvu. SPRK ir nonākusi pie sākotnējā secinājuma, ka AST minētajām prasībām atbilst, ja 24 mēnešu laikā pēc sertifikācijas lēmuma datuma pats uzņēmums AST veic pārvades aktīvu uzturēšanu vai noslēdz līgumu par šo pakalpojumu

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīva 2009/72/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu, OV L 211/55, 14.8.2009.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Regula (EK) Nr. 714/2009 par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi tīklam elektroenerģijas pārrobežu tirdzniecībā un par Regulas (EK) Nr. 1228/2003 atcelšanu, OV L 211/15, 14.8.2009.

veikšanu ar uzņēmumu, kas ne tieši, ne netieši nav saistīts ar elektroenerģijas ražošanas darbībām.

III. KOMENTĀRI

Pamatojoties uz paziņojumu, Komisijai ir šādi komentāri par lēmuma projektu.

1. NSO modeļa izvēle

Saskaņā ar Elektroenerģijas direktīvas 9. panta 8. punkta a) apakšpunktu NSO modeli var izmantot gadījumos, ja 2009. gada 3. septembrī pārvades sistēma piederēja vertikāli integrētam uzņēmumam (VIU). Komisija piekrīt SPRK, ka šajā gadījumā NSO izvēle atbilst tiesību normām, jo pārvades sistēma attiecīgajā datumā piederēja VIU.

2. Nodalīšana valsts līmenī

Elektroenerģijas direktīvas 9. panta 6. punkts – īpašumtiesību atsaistīšanas modeļa kontekstā un lai ievērotu 9. panta 1. punkta b), c) un d) apakšpunktu – paredz valstij iespēju kontrolēt pārvades darbības, kā arī ražošanas un piegādes darbības. Taču attiecīgās darbības jāveic atsevišķām publiskajām struktūrām. Šis noteikums attiecas arī uz NSO modeli, ņemot vērā Elektroenerģijas direktīvas 13. panta 2. punkta a) apakšpunktu, kurā paredzēts, ka potenciālajam neatkarīgajam sistēmas operatoram ir jāapliecina sava atbilstība Elektroenerģijas direktīvas 9. panta 1. punkta b), c) un d) apakšpunkta prasībām. Šajā kontekstā nodalītas publiskas struktūras jāsaprot kā divas atsevišķas personas, un tām jāspēj kontrolēt ražošanas un/vai piegādes darbības no vienas puses un pārvades darbības no otras puses, ja šīs struktūras var apliecināt, ka tās neatrodas citas publiskas struktūras kopīgā ietekmē, šādi pārķēpjot nodalīšanas noteikumus. Publiskajām struktūrām jābūt patiešām nošķirtām. Šādos gadījumos jāapliecina, ka ir pienācīgi ievērotas Elektroenerģijas un Gāzes direktīvu 9. panta 1. punkta b), c) un d) apakšpunkta prasības. Katru gadījumu vērtē atsevišķi.

Saskaņā ar NSO modeli neatkarīgais sistēmas operators nav pārvades sistēmas īpašnieks. Šajā situācijā pārvades sistēmas aktīvi pieder LET, kas ir LE, Latvijas elektroenerģijas ražošanas un piegādes uzņēmuma, 100 % meitasuzņēmums. LE, savukārt, 100 % apmērā pieder Latvijas valstij, un šo valsts līdzdalību realizē Ekonomikas ministrija. Arī AST, potenciālais neatkarīgais sistēmas operators, ir 100 % Latvijas valsts meitasuzņēmums, un līdzdalību AST realizē Finanšu ministrija. Komisija uzskata, ka divas dažādas ministrijas, kas kontrolē elektroenerģijas pārvadi no vienas puses un elektroenerģijas un/vai gāzes ražošanas un/vai piegādes darbības no otras puses, noteiktos apstākļos ir uzskatāmas par pietiekami nodalītām struktūrām, kā prasīts Elektroenerģijas direktīvas 9. panta 6. punktā.

SPRK sākotnējā lēmumā ir sīki analizēts attiecīgo ministriju nodalītības līmenis, aprakstot valsts administrācijas juridisko struktūru un noteikumus par Latvijas ministriju pilnvarojumu un funkcijām. SPRK raksta, ka ministri ir politiski atbildīgi par attiecīgās ministrijas darbību konkrētajā jomā, kā noteikts saistošajos normatīvos. Minētie noteikumi attiecas gan uz Finanšu ministriju, gan Ekonomikas ministriju. Ministrijai nav iespēju iejaukties ne citas ministrijas atbildības jomā, ne uzņēmumos, kuru valsts kapitāla daļu tur cita ministrija. Tāpat SPRK norāda, ka ministri, veicot savas funkcijas, ņem vērā Ministru kabineta deklarāciju un ministru prezidenta noteiktās politiskās vadlīnijas. Taču tās ir augsta līmeņa politiskās vadlīnijas un nevar paredzēt instrukcijas ministrijām par to valsts uzņēmumu ikdienas darbu, kuros ministrija ir valsts kapitāla daļu turētāja. SPRK ir konstatējusi, ka Finanšu ministrija netur kapitāla daļas citos uzņēmumos, kas ir iesaistīti elektroenerģijas ražošanā, tirdzniecībā vai sadalē. Tomēr nav skaidrs, vai Finanšu ministrija tur kapitāla daļas uzņēmumos, kas ir iesaistīti dabasgāzes ražošanā vai piegādē.

AST neatkarīga darbība papildus tiek nodrošināta tādējādi, ka valstij piederoši uzņēmumi primāri tiek pārvaldīti saskaņā ar komercietībām. Lēmumi par AST tiek pieņemti trīs līmeņos: valsts, ko pārstāv Finanšu ministrija, kā vienīgais kapitāla daļu turētājs, akcionāru sapulce, kur Finanšu ministrijas valsts sekretārs pārstāv valsti, un atsevišķa AST valde. Valde atbild par visiem lēmumiem, kas saistīti ar pārvades sistēmas ikdienas darbību. Lai pieņemtu stratēģiski svarīgus lēmumus, piemēram, lēmumus par uzņēmumu iegādi, filiāļu atvēršanu vai slēgšanu vai par investīcijām, kas pārsniedz EUR 350 000. Taču investīciju lēmumiem par pārvades sistēmas attīstību (tostarp par savienojumiem) šāds apstiprinājums nav vajadzīgs. Runājot par atbilstību Elektroenerģijas direktīvas 9. panta 1. punkta d) apakšpunktam, valdes locekļi nevar ieņemt amatus tādu citu uzņēmumu valdēs, kas nodarbojas ar elektroenerģijas ražošanu vai piegādi. Tomēr nav skaidrs, vai un kādā mērā AST valdes locekļi ievēro citas 9. panta 1. punktā paredzētās neatkarības prasības, proti, b) apakšpunktu, kas paredz, ka viena un tā pati persona vai personas nevar tieši vai netieši kontrolēt pārvades sistēmas operatoru vai pārvades sistēmu un tieši vai netieši kontrolēt uzņēmumu, kas veic kādu no ražošanas vai piegādes funkcijām, vai izmantot *tiesības* šādā uzņēmumā.

Attiecībā uz minēto novērtējumu Komisija piekrīt SPRK – var uzskatīt, ka 9. panta 1. punkta b), c) un d) apakšpunkts ir ievērots – tomēr ar noteikumu, ka tiek apstiprināts: Finanšu ministrija nepārvalda kapitāldaļas valsts uzņēmumos, kas nodarbojas ar dabasgāzes ražošanu un/vai piegādi, un ka ar pārliecību tiek konstatēts: AST valdes locekļi ievēro 9. panta 1. punkta b), c) un d) apakšpunkta neatkarības prasības.

3. LET juridiskā un funkcionālā nodalītība no LE

Elektroenerģijas direktīva paredz: ieceļot neatkarīgu sistēmas operatoru, pārvades sistēmas īpašniekam jābūt juridiski un funkcionāli nodalītam no VIU. Šajā gadījumā tas nozīmē, ka LET jābūt juridiski un funkcionāli nodalītam no LE. Elektroenerģijas direktīvas 14. panta 1. punkts precizē juridiskās nodalīšanas pienākumu, bet Elektroenerģijas direktīvas 14. panta 2. punkts paredz funkcionālās nodalīšanas minimālos noteikumus. Šo noteikumu mērķis ir nodrošināt pārvades sistēmas īpašnieka neatkarību no vertikāli integrēta uzņēmuma citām darbībām, kas nav saistītas ar pārvadi, organizācijas un lēmumu pieņemšanas pilnvaru ziņā (a) un b) apakšpunkts) un panākt atbilstības programmas izstrādi (c) apakšpunkts).

SPRK, pamatojoties uz informāciju, kas saņemta no LET, sākotnējā lēmumā ir konstatējusi, ka pārvades sistēmas īpašnieka LET valdes locekļi nav iesaistīti citās LE struktūrās un var pieņemt lēmumus neatkarīgi no vertikāli integrēta uzņēmuma. Sākotnējā lēmumā arī izklāstīts, kā attiecībā uz LE tiek nodrošināta tās informācijas konfidencialitāte, ko saņem LET kā sistēmas īpašnieks. Tomēr no sākotnējā lēmuma nav skaidrs, vai un kādā mērā ir ievēroti citi noteikumi saistībā ar juridisko un funkcionālo nodalītību. Jo īpaši, šķiet, nav nodrošināts tas, ka personas, kas atbild par LET vadību, nepiedalās LE uzņēmuma struktūrās, un ka LET izstrādā atbilstības programmu, kurā nosaka darbinieku pienākumus un citus pasākumus, ar kuriem nepieļauj diskriminējošu rīcību. Komisija prasa SPRK pirms galīgā sertifikācijas lēmuma izdošanas analizēt, vai ir ievērotas arī šīs prasības, kā noteikts 14. panta 2. punktā.

4. Pakalpojumi, ko LET sniedz AST

AST pārvaldītās pārvades sistēmas juridiskais īpašnieks ir LET. Elektroenerģijas direktīvas 13. pants paredz, ka sīki jānodala uzdevumi starp sistēmas īpašnieku no vienas puses un neatkarīgu sistēmas operatoru no otras puses. Runājot par uzdevumiem, NSO uzskata par PSO, un tam jāievēro visi pienākumi, ko PSO paredz Elektroenerģijas direktīva un Elektroenerģijas regula. Tas izriet no Elektroenerģijas direktīvas 13. panta 4. punkta, kur teikts, ka "neatkarīgais sistēmas operators darbojas kā pārvades sistēmas operators". Elektroenerģijas direktīvas 12. pants nosaka uzdevumus, par kuriem atbild pārvades sistēmas

operators. Tas nozīmē, ka neatkarīgais sistēmas operators atbild par trešās puses piekļuves piešķiršanu un pārvaldīšanu, tostarp piekļuves maksas, pārslodzes maksas un tādu maksājumu iekasēšanu, kas tiek veikti saistībā ar kompensācijas mehānismu starp pārvades sistēmu operatoriem atbilstoši Elektroenerģijas regulai. Neatkarīgais sistēmas operators atbild arī par pārvades sistēmas vadīšanu, uzturēšanu un attīstību. Uzdevumu saraksts nav izsmelošs. Savukārt sistēmas īpašnieka uzdevums ir ļaut neatkarīgajam sistēmas operatoram veikt savas funkcijas, ievērojot Elektroenerģijas direktīvas 13. panta 5. punktu.

No SPRK sākotnējā lēmuma var secināt, ka AST gadījumā vairāki PSO uzdevumi ar līgumu nodoti sistēmas īpašniekam LET. Pirmkārt, LET sniedz dažus IT pakalpojumus AST. Starp šiem pakalpojumiem ir pamata programmatūra, ar ko nodrošina sistēmas monitoringu un vadību, un tīkla elektrisko pārejas procesu reģistrēšana, pamatojoties uz fāzu vektoru mērījumu tīklu, kas ir daļa no sistēmas “Wide-Area Measurement System”. Komisijas viedoklis ir šāds. Sistēmas un ierīces, ar kurām veic minētos pakalpojumus, var uzskatīt par pārvades sistēmas neatņemamu un fizisku daļu, tāpēc tās var būt LET īpašumā, taču faktiskie pakalpojumi, kas ir svarīgi pārvades tīkla darbībā³, jānodrošina neatkarīgam sistēmas operatoram.

Otrkārt, no sākotnējā lēmuma izriet, ka LET veic pārvades sistēmas uzturēšanu. Kā minēts šī atzinuma II nodaļā, SPRK paredz sertificēt AST ar nosacījumu, ka 24 mēnešu laikā pēc sertifikācijas pats uzņēmums AST veic ilgtermiņa aktīvu uzturēšanu vai noslēdz līgumu par šiem pakalpojumiem ar uzņēmumu, kas ne tieši, ne netieši saistīts ar elektroenerģijas ražošanas darbībām. Komisija atbalsta SPRK nosacījumu, ņemot vērā to, cik svarīga pārvades sistēmas neatkarīgai darbībai ir uzturēšana.

Tomēr Komisija piezīmē, ka no sākotnējā lēmuma izriet, ka jaunu pārvades sistēmas aktīvu attīstīšana un izbūve var turpināties kā LET sniegts līgumpakalpojums. Komisija atgādina, ka Elektroenerģijas direktīvas 12. panta a) apakšpunkts skaidri paredz PSO atbildību par “sistēmas darbības nodrošināšanu ilgtermiņā tā, lai elektroenerģijas pārvades apjoms atbilstu saprātīgam elektroenerģijas pārvades pieprasījumam, un par drošas, uzticamas un efektīvas pārvades sistēmas [...]attīstību ar ekonomiski izdevīgiem nosacījumiem, [pienācīgi ņemot vērā vides aspektus]”. Tāpēc plānošanas funkcija, tostarp tīkla attīstības desmit gadu plānu izstrāde, bet arī operatīvie lēmumi par jaunu līniju izbūvi, AST jāpārņem ne vēlāk kā no sertifikācijas dienas. Ja pagaidu iemeslu dēļ personālu, kas veic fizisku līniju izbūvi, nevar uzreiz pārcelt darbā vai pieņemt darbā AST, Komisija aicina SPRK izskatīt iespējas pārcelt minētās darbības, kā arī personālu, kas vajadzīgs to veikšanai, no LET uz AST tādā pašā termiņā – 24 mēnešu laikā –, kā paredzēts attiecībā uz uzturēšanas darbībām.

5. Pakalpojumi, ko LE sniedz AST

Elektroenerģijas direktīvā paredzēto NSO noteikumu mērķis ir nodrošināt neatkarīgā sistēmas operatora neatkarību no sistēmas īpašnieka un sistēmas īpašnieka neatkarību no VIU. Tāpēc saskaņā ar 13. panta 2. punkta b) apakšpunktu neatkarīgā sistēmas operatora rīcībā jābūt cilvēkresursiem, tehniskajiem, fiziskajiem un finanšu resursiem, kas vajadzīgi Elektroenerģijas direktīvas 12. pantā paredzēto uzdevumu veikšanai. Taču SPRK sākotnējā lēmumā norāda vairākus pakalpojumus, ko AST saņem no LE, un tie šķiet neatbilstoši neatkarības prasībām. Šie pakalpojumi ir saistīti ar IT un ar elektroenerģijas nodrošināšanu stabilas un balansētas tīkla darbības vajadzībām.

Attiecībā uz IT pakalpojumiem no sākotnējā lēmuma izriet, ka tie ir saistīti tikai ar piekļuvi vēsturiskajiem datiem, lai nodrošinātu uzskaiti. Komisija aicina SPRK to pārbaudīt. Ja tomēr

³ Attiecīgie IT pakalpojumi ir SCADA/EMS un AEUS programmas un WAMS kontrolpunktu reģistrācijas iekārta.

pakalpojumi ietver arī jaunu datu apstrādi LE, Komisija uzskatīs par nepieciešamu izpētīt, kā un kad šos pakalpojumus turpmāk varētu veikt AST, vismaz ciktāl tie attiecas uz jauniem datiem.

Attiecībā uz pakalpojumiem, kas saistīti ar elektroenerģijas nodrošināšanu stabilas tīkla darbības un drošas elektroapgādes vajadzībām, SPRK sākotnējais lēmums apraksta vairākus pakalpojumus, ko pašreizējā Latvijas tirgus situācijā var pienācīgi veikt tikai LE. Komisija uzskata, ka tikai izņēmuma gadījumos, kad attiecīgie pakalpojumi ir vajadzīgi būtisku interešu aizsardzībai, piemēram, drošai un stabilai tīkla darbībai, un kad neviens cits pakalpojumu sniedzējs, izņemot VIU, šos pakalpojumus neatkarīgajam sistēmas operatoram sniegt nevar, VIU var pamatoti veikt minētās funkcijas. Šādai situācijai principā jābūt pagaidu rakstura un ierobežotai laikā. Turklāt ir jānodrošina, lai darījumi starp citām VIU daļām un neatkarīgo sistēmas uzņēmumu notiek godīgas konkurences apstākļos, tādējādi izvairoties no šķērssubsidēšanas, un lai atlīdzība būtu pamatota un atspoguļotu faktiskās izmaksas. SPRK lēmuma projektā ir secinājusi, bet ne skaidri pierādījusi, ka visi pakalpojumi, ko LE sniedz AST, ir patiešām nepieciešami būtisku interešu aizsardzībai, kā minēts iepriekš. Tāpat SPRK nav apliecinājusi, vai attiecīgos pakalpojumus pārredzamā nākotnē varētu sniegt citi pakalpojumu sniedzēji, kas nav saistīti ar VIU. Turklāt no SPRK sākotnējā lēmuma nav skaidrs, vai nosacījumi, ar kuriem LE sniedz šos pakalpojumus, ir pamatoti un izmaksu ziņā efektīvi. Komisija aicina SPRK izskatīt un nodrošināt to, ka šie nosacījumi ir ievēroti galīgajā lēmumā.

IV. NOBEIGUMS

Saskaņā ar Elektroenerģijas regulas 3. panta 2. punktu SPRK, pieņemot galīgo lēmumu par AST sertifikāciju, pilnībā ņem vērā Komisijas komentārus un nosūta minēto lēmumu Komisijai.

Komisijas nostāja par šo konkrēto paziņojumu neskar citu iespējamo nostāju, ko tā varētu pieņemt attiecībā uz valsts regulatīvajām iestādēm par citiem paziņotajiem sertifikācijas pasākumu projektiem, vai attiecībā uz valsts pārvaldes struktūrām, kas atbild par ES tiesību aktu transponēšanu, par valsts īstenošanu pasākumu atbilstību ES tiesību normām.

Komisija šo dokumentu publicēs savā tīmekļa vietnē. Šajā dokumentā iekļauto informāciju Komisija neuzskata par konfidenciālu. Komisija aicina SPRK piecu darba dienu laikā pēc saņemšanas paziņot, vai tā uzskata, ka saskaņā ar ES un valsts tiesību aktiem par uzņēmējdarbības konfidencialitāti šajā dokumentā ir konfidenciāla informācija, kuru SPRK vēlētos pirms publicēšanas svītrot. Prasība attiecīgi jāpamato.

Briselē, 3.12.2012

*Komisijas vārdā —
Günther Oettinger
Komisijas loceklis*

APSTIPRINĀTA KOPIJA
Ģenerālsēkretāra vārdā -

Jordi AYET PUIGARNAU
Kancelejas direktors